

YAPILANDIRILMIŞ TİCARET VE EMTİA FİNANSMANI

20.yüz yılın sonlarında veya 21. Yüzyılın başlarında diyebileceğimiz bir dönemde uluslararası sistem yeni nitelikler kazanmış ve uluslararası ticaret ve finansmanı farklı bir boyutlar kazanmıştır. 1945'lerden sonra başlayan ve 1980'lerde ivme kazanan banka ve kredi ilişkilerindeki gelişmeler süreci hızlandırmış ve mali sınırları ortadan kaldırmıştır. Uluslararası ticaretin gelişmesi ile birlikte dış ticaret finansman ihtiyaçları artmış ve dış ticaretin finansman teknikleri de gelişmiştir. Dış ticaretin finansman teknikleri ile finansman kaynağı gereken yerlerde olanaklar ve sınırlar zorlanarak ihtiyaçların karşılanması yoluna gidilmiştir. Finansman ihtiyacı kuşkusuz sadece dış ticaret ile ilgili değildir, özel ve kamu şirketlerinin, belediyelerin ve devletlerinde genel ve özel finansman ihtiyaçları vardır, bunlar genelde alt yapı ve projelerle ilgilidir. Bu yazımızda inceleyeceğimiz "Yapılandırılmış Ticaret ve Emtia Finansmanı" konusu daha çok ithalat ve ihracat ile ilgili olduğundan dolayı dış ticaretin finansmanı ile giriş yapmayı uygun gördük. Dış ticaretin finansmanı genel olarak İhracatın Finansmanı ve İthalatın Finansmanı olarak ikiye ayrılır. Bunlarda kendi aralarında sevk öncesi ve sevk sonrası olarak ayrıca sınıflandırılabilirler. Finansman ihtiyacı için kullanılan kaynak ve teknikler vardır, bunlar ihracat ve ithalat ile ilgili olarak verilebilir, ancak kaynak ve finansman tekniklerinin bunlarla sınırlı olmadığını unutmamak gerekir, her geçen gün yeni kaynak ve teknikler ortaya çıkabilmektedir. Yine de genel bir sınıflandırma yapacak olursak aşağıdaki gibi bir tablo ile karşılaşırız.

İhracat ile ilgili kaynak ve teknikler;

Kaynaklar;

1. Merkez Bankası ve Ticari Banka Kredileri,
2. Eximbank Kredileri, Ülke Kredileri
3. Alıcı Firma Prefinansmanları,
5. Peşin Ödeme, Avans, Red Clause/Green Clause Akreditif (peşin akreditif)
6. Banka Kabulleri
- 7.Vesaik Karşılığı Krediler
- 8.Emtia Karşılığı Krediler

Teknikler;

- 1.Kredi
- 2.Sigorta
- 3.Iskonto
- 4.Vadeli/Kabul/Devredilebilir/Karşılıklı vs.Akreditif
- 5.Factoring
- 6.Forfaiting
- 7.Leasing
- 9.Emtia Finansmanı vs. yapılandırılmış ürünler

İthalat ile ilgili kaynak ve teknikler;

Kaynaklar;

1. Yurtdışı Kaynaklı İthalat Kredileri / Ticari Banka Kredileri,
2. Kabul / Aval Kredileri
3. Emtia Kredileri

Teknikler;

1.Kredi

2.Sigorta

9.Emtia Finansmanı vs. yapılandırılmış ürünler

YAPILANDIRILMIŞ TİCARET VE EMTİA FİNANSMANI

Geleneksel dış ticaret finansmanı yöntemlerinde firmaların kredi değerlilik ve finansal durumları incelenmektedir. Bunun için firmaların finansal evrakları, mali tabloları, menkul ve gayrimenkul şeklindeki teminatları büyük önem taşımaktadır. Piyasada “trader” olarak adlandırılan ancak gerçekte aracılık yapan kişiler para kazanmak amacıyla emtia alım satımı yapacakları zaman sermayelerinden daha fazla paraya ve dolayısıyla krediye ihtiyaç duyarlar, ancak mali verilerinin kredi kuruluşlarını tatmin edecek seviyede olmaması, bunun yanında karmaşık işlem yapıları, kredi kaynaklarına ulaşmalarının önünde engel teşkil etmektedir.

Modern dünyanın ihtiyaçları, yapılandırılmış ticaret ve emtia karşılığı finansman tekniklerini ortaya çıkarmıştır.

Yapılandırılmış finansman veya tedarik zinciri, ticari faaliyetin aşamalara ayrıldığı ve her aşama için risklerin belirlenerek bu riskleri azaltma veya giderme tekniklerinin uygulandığı işlemler zinciri olarak değerlendirilmektedir, diğer taraftan emtia finansmanı ise firmaların sahip oldukları ticarete konu malın yani emtianın kendisinin teminat olarak kabul edilmesi ve bunun karşılığında finansman sağlanması yöntemidir. Bir başka anlatımla, yapılandırılmış ticaret ve emtia finansmanı, kredi konusu ürünün üretim aşamasından başlamak üzere, iç ulaşımı, yüklenmek üzere yükleyici “forwarder” firmalar tarafından teslim alınması, nakliyesi, varış limanında depolanması, fiili ithali, yurt içinde işlem görmesi veya olduğu haliyle depolanmasından nihai satış sürecine kadar olan tüm aşamaları kapsayan, kesintisiz, kısa süreli ve prensip olarak satış bedeli karşılığında kapanan bir finansman yöntemidir.

EMTİA FİNANSMANIN AŞAMA VE ÇEŞİTLERİ

Emtianın üretim aşamasından başlayarak nihai satış aşamasına kadar olan kısımlar aşağıda ana hatlarıyla belirtilmiştir. Bu tip işlemler, işleme taraf olan firmalara, ürünün cinsine, sevk edileceği ülkelere, tabi olacağı mevzuata, işlemin yapısına bağlı olarak her aşamada farklılıklar gösterebilmekte ve işlemlerin yapılandırılması büyük ölçüde birikime dayanmaktadır. Aşağıdaki açıklamalar genel fikir vermek amaçlı olup her bir işlemin farklı durumları olabileceği göz önünde bulundurularak işlem bazında ayrıca ayrı ayrı detaylı değerlendirme yapılması gerekir.

A) AVANS ÖDEME FİNANSMANI

İthalatçının mali henüz teslim almadan veya üretimden önce ödeme yapmasıdır. Avans ödeme veya başka bir ifadeyle “peşin ödeme” satıcı açısından en güvenli, alıcı açısından en riskli bir ödeme yöntemidir. Malların hiç üretilmeme veya teslim edilmeme riski vardır. Bağımsız gözetimin olmadığı hallerde, üretilen / teslim edilen üründe kalite ve miktar riski mevcuttur. Satın alınan malların satılmama riski ve sahtecilik riskleri de muhtemel riskler arasındadır. Bununla beraber alıcının en fazla fiyat iskontosu alabildiği yöntemdir. Risk azaltıcı yöntem olarak, red-clause

akreditif altında ödeme yapılması, satıcıdan avans ödemesi teminat mektubu alınması veya üç taraflı (alıcı, satıcı ve banka) bir sözleşme yapılması önerilebilir.

B) FCR KARŞILIĞI FİNANSMAN

Üretilen malların alıcıya gönderilmek üzere taşıma firmasına veya taşıma komisyoncusuna (Freight Forwarder) teslim edilmesini müteakip yani taşımacı veya taşıma komisyoncusunun malları teslim aldığını gösteren alındı belgesi (FCR-Forwarder's Cargo Receipt)) karşılığında ödeme yapılmasıdır. Taşımayı üstlenen firmanın güvenilirliği büyük önem taşır. FCR belgesi tam bir konşimento değildir, malın teslim alındığını gösteren ve ciro edilemeyen bir makbuzdur. Sahtecilik riski veya problem oluşması halinde FCR veren kişinin muhtemel zararı karşılayabilecek kapasitede olması gerekir, oysa ki bunun aksi ihtimal her zaman mevcuttur. Riski azaltmak için güvenilir ve sağlam bir taşıma firmasını tercih etmek gerekir.

C) NAKLIYE (KARGO) FİNANSMANI

Malların yüklemesi yapılmış ve varış noktasına doğru harekete geçmiş olduğunu gösteren nakliye belgesine istinaden sağlanan finansman yöntemidir. Burada nakliyenin hangi şekilde yapılacağı, nakliye belgesinin mallar üzerindeki mülkiyet haklarını temsil edip etmediği, nakliye sigortasının yapılması, nakliye firmasının güvenilirliği, nakliye rotası, uğranacak ülke ve limanlar, nakliye şartları muhtemel risk konularındandır. Nakliye firmasının seçimi, rotanın ve uğranacak ülkelerin detaylı incelenmesi, mülkiyeti temsil eden bir nakliye belgesi istenmesi riski azaltmak açısından önemlidir. Ticarete konu malların satış kısmının kontrata bağlanıp bağlanmamasına göre pozisyon riski ve bu sırada piyasada oluşabilecek fiyat riski de dikkate alınmalıdır. Emtianın hedge (riske karşı koruma) edilmesi ve mümkün olan durumlarda alıcıdan bir miktar avans alınması risk azaltıcı yöntemlerdendir.

D) YURT İÇİ STOK FİNANSMANI

Fiili ithali yapılmış olan emtianın uygun görülecek bir depoya veya fabrikaya alınması ve banka kontrolünde bulunması şartıyla kullanılabilen bir finansman yöntemidir. İç veya dış piyasadan alınan, işlem görecektir veya uygun satış dönemine kadar hareketsiz kalacak, emtia niteliğine sahip kolay satılabilir malların rehin alınması karşılığında kullanılabilir. Müşterinin mali yapısı, ürünün cinsi, saklama koşullarına bağlı olarak rehin alınacak olan ürünün takip ve kontrolü Teminat Yönetimi Sözleşmesi (CMA), Stok Gözetim Sözleşmesi (SMA) veya Yediemin sözleşmesi karşılığında yapılabilmektedir.

Yurt içi stok finansmanı doğal olarak ters yönde de, yani ihracatı yapılacak malların muhtelif süreçlerinde de kullanılabilir. Türk Hukuku açısından taşınır rehni tesis edilmesi, bunun şartları ve gerekli evraklar detaylıca incelenmelidir.

E) LOJİSTİK FİRMALARININ DEPOLARINDA VE YEDİEMANETİNDE MAKBUZ KARŞILIĞINDA FİNANSMAN

Bu tip finansman yöntemi mevzuata uygun olmak koşuluyla yurt içinde ve yurt dışındaki lojistik firmalarının depolarında muhafaza edilen ürünler için sağlanabilir. Mevzuat açısından farklı durumlar ve değişiklik olabileceğinden dolayı değerlendirmenin her zaman olay bazında güncel mevzuat dikkate alınarak yapılması gerekir.

Lojistik firmalarını ya da antrepo işletmecilerini seçerken genelde reytingi yüksel itibarlı ve basiretli olmalrına dikkat edilmelidir. Bu koşulların gerçekleştiği durumlarda, bu firmalardan alınacak olan depo teslim makbuzları karşılığında finansman sağlanması mümkündür.

F) ALACAK FİNANSMANI

Vadeli şekilde satışı gerçekleştirilen bir ürünün iç veya dış piyasadan gelmesi beklenen bedelinin belirli koşullar dahilinde alacaklıya önceden ödenmesi (erken ödeme veya iskonto) şeklindeki bir finansman yöntemidir. Prensip olarak kendi kendini finanse etmesi beklenen emtia finansmanı yönteminin satış kısmında bedelin peşin olarak tahsili mümkün olmayan durumlarda, söz konusu ticari zincirin tamamlanmasını teminen ek olarak verilebilecek, temelde ticari alacağın temlik alınması prensiplerinde işleyen bir finansman yöntemidir.

Vadeli alacağı oluşturan satış yöntemine ve iç veya dış ticarettteki ödeme yöntemine göre, alıcı firmanın mali yapısının, ödemenin yapılacağı ülke riskinin, varsa aracı ya da riski üstlenecek banka, finans veya kredi kuruluşlarının, ilgili ülkelerin hukuki altyapısının dikkatlice incelenmesi gerekmektedir. Mümkün olan durumlarda alacağın sigortalatılması riski azaltıcı bir unsurdur.

EMTİA VE STOK FİNANSMANI İLE İLGİLİ BAZI KONULAR

A) CMA SÖZLEŞMELERİ

Rehinli malların yediemin olarak profesyonel teminat yönetimi ve gözetim şirketlerine teslim edildiği bu tip işlemlerde; tarafları kredili müşteri veya rehin veren, kredi veren (banka) ve teminat yönetim şirketi (Collateral Manager-CM) olan üç taraflı Teminat Yönetimi Sözleşmeleri (CMA-Collateral Management Agreement) imzalanmaktadır. Bu sözleşmenin içeriği her mal cinsi ve lokasyona göre farklılaşabilir ve işlem bazında incelenmelidir. Sözleşme maddeleri içerik itibariyle emtia rehni tesisi için gerekli olan prensipleri karşılama kabiliyetinde olmalıdır.

Prensip olarak işleyişte ve fiyatlamada mutabık kalındıktan sonra, gözetim firmasından emtianın depolanacağı deponun o ürünün saklanması için uygun olup olmadığına dair bir rapor talep edilir.

Depo uygun bulunduktan sonra emtianın tartılarak depoya alınması gözetim firmaları nezaretinde yapılır. Her işlemde ürünlerden numune alınarak asgari şartları gösteren analizlerin yapılması talep edilir.

Tartılan, sayılan ve analizleri olumlu bulunarak depolanan ürünler için gözetim firması tarafından depo alındı makbuzu düzenlenir. Gerekli diğer kredi koşullarının da yerine getirilmesi sonucunda finansmana hazır hale gelinmiş olunur.

Teminat üretmekte zorluk yaşayan ya da mevcut limitlerini başka projeler için ayırmış olan firmalara ekstra yer açarak fırsat olarak görülen işlemlerin kaçırılmaması sağlanmış olur.

B) SMA ANLAŞMALARI

SMA (Stock Monitoring Agreement) olarak adlandırılan bu modelde de, tarafları Banka, Teminat Gözetim Şirketi (GŞ) ve Rehin Veren' den oluşan üç taraflı bir sözleşme söz konusudur. Rehin verenin mutlaka krediyi kullanan ile aynı kişi olması gerekmez. Sözleşme esas itibariyle rehin sözleşmesi ile teminata alınan ve uygun görülen bir yediemine teslim edilen malların, depolardaki mevcudiyetinin ve durumunun düzenli aralıklarla gözetim şirketi tarafından kontrol edilerek Banka'ya raporlanmasını içerir. Gözetimin hangi sıklıkta yapılacağı, deponun ve malların özelliklerine göre belirlenir ve SMA sözleşmesinde açıkça belirtilir. CMA modelinin aksine, gözetim şirketinin sürekli nöbetçi bulundurmak gibi sorumlulukları olmayacağı için maliyeti daha düşüktür.

SMA modeli sadece rehin alınan hareketsiz mallar için değil, işleme ve üretim süreçlerinden geçilmesi gereken durumlarda kullanılacak yapılandırılmış finansman kredilerinde de faydalı bir enstrümandır.

C) YEDİEMİN

Yediemin kelimesinin kökü Osmanlıca 'Yed' dir. Yed Osmanlıcada el, mülk, kudret gibi anlamlara gelir. Bu bağlamda yed-i emin, yedinden emin olunan yani güvenli el, emin el, adaletli el (türetmek mümkün) anlamlarında kullanılır.

Yediemin olacak kişi veya firmanın; muhafaza görevini gereği gibi yerine getirmemesi halinde, teslim edemediği malın değeri oranında kendisine rücu edileceği (zararın tazmininin talep edileceği) için, banka alacağını karşılayabilecek mal varlığına sahip, bankanın ilgili birimleri tarafından uygun bulunan güvenilir gerçek veya tüzel kişiler olması gerekmektedir.

Yedieminin başlıca görevleri;

- ✓ Kendisine teslim ve tevdi edilen emtiayı muhafaza etmek,
- ✓ Bankaca talep edildiği anda, rehinli malı teslim etmek,
- ✓ İyi muhafaza edememekten doğan zarar, ziyan varsa bankaya ödemektir.

Rehinli malların Yediemin'e teslim edileceği durumlarda, Rehin Veren, Banka ve Yediemin arasında bir yediemin sözleşmesi imzalanmalı ve akabinde mallar Yediemin'e fiilen teslim edilmelidir.

Gözetim firmalarının müdahil olduğu diğer yöntemlerle kıyaslandığında yediemine bağlı olarak çok daha güvenli ve aynı zamanda çok daha düşük maliyetli olması söz konusu olabilmektedir.

Abdurrahman Özalp
TEB Dış Ticaret Danışmanı
ICC Türkiye Milli Komite Üyesi